

Το λυκόφως των μεγάλων σκηνοθετών, Ε. Βαροπούλου

Διαβάστε τα παρακάτω αποσπάσματα σχετικά με τον σκηνοθέτη από ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ κείμενο της Ελένη Βαροπούλου, η οποία είναι θεατρολόγος και κριτικός θεάτρου και τέχνης. Τα αποσπάσματα προέρχονται από επιφυλλίδα στην εφημερίδα *Το Βήμα*. Η επιφυλλίδα γράφεται από πρόσωπο ειδικό στο θέμα, ως κειμενικό είδος προσεγγίζει το άρθρο και έχει δοκιμιακό χαρακτήρα, βλ. και [Έκφραση-Έκθεση Γ' Λυκείου, σ. 200](#).

Ελένη Βαροπούλου

Το λυκόφως των μεγάλων σκηνοθετών

«Ζούμε το τέλος της εποχής του σκηνοθέτη; Ή αλλιώς διατυπωμένο: Αποσύρεται ο σκηνοθέτης από το ρόλο του συντονιστή και του ιθύνοντος που μας είχαν κληροδοτήσει ο 19ος και ο 20ος αιώνας; Ορισμένες ενδείξεις μας υποχρεώνουν να θέσουμε το ερώτημα, που, μολονότι δεν είναι εύκολο να απαντηθεί καταφατικά, εντούτοις επιμένει να αιωρείται συνδεδεμένο με την ιδέα ότι αυτό που συντελείται σήμερα στον χώρο της σκηνοθεσίας μοιάζει με το λυκόφως των μεγάλων σκηνοθετών.

Οι επιμέρους τέχνες - μουσική, σκηνογραφία, χορογραφία, υποκριτική, κίνηση, φωτισμοί - όσες συμμετείχαν στη σκηνική σύνθεση ή στη σύμπραξη των τεχνών για την οποία τον τελικό λόγο και την καλλιτεχνική ευθύνη είχε ο σκηνοθέτης, έχουν τώρα σε τέτοιο βαθμό αυτονομηθεί, ώστε να επηρεάζουν τόσο το αισθητικό καθεστώς της παράστασης όσο και τη θέση του σκηνοθέτη στην ιεραρχία των εργατών του θεάτρου.

Κύριο μέλημα του σκηνοθέτη την ώρα της αποθέωσής του ήταν να εξισορροπήσει τις αντίρροπες τάσεις στο εσωτερικό της παράστασης. Να αναδείξει μίαν ομοιογένεια, παρά το ετερόκλητο των υλικών και ιδεών, παρά επίσης τις ειδικότερες καλλιτεχνικές πρακτικές που καλούνταν να συμπράξουν στο θέαμα.[...]

Το κυνήγι της δημιουργίας έχει πάρει μαζικές διαστάσεις. Αντί για το πρότυπο του εκλεκτού, του εμπνευσμένου δημιουργού, ενός καλλιτέχνη με ταυτότητα μη κοινή, αλλά μοναδική, όπως την ήθελε το παλαιότερο αστικό μοντέλο, προωθείται πλέον το πρότυπο της πληθώρας των δημιουργών [...]

Ο 20ος αιώνας ήταν αναμφίβολα ο αιώνας του σκηνοθέτη. Πολλές σημερινές παραστάσεις όμως από νέους δημιουργούς σε όλες τις χώρες της Ευρώπης θέτουν στην πράξη το ερώτημα: Ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος του, διαφορετικός, πάντως από ό,τι μας είχαν παραδώσει οι προηγούμενες δεκαετίες συστηματικής σκηνοθετικής πρακτικής.

Υπάρχουν σκηνοθέτες που οργανώνουν τους ηθοποιούς σε έναν σκηνικό χώρο εξαιρετικά ισχυρό, με σκηνογραφίες τόσο έντονες, ώστε να υπαγορεύουν, να σφραγίζουν την ερμηνευτική γραμμή της παράστασης. [...] Σε διάφορα θεάματα, εξάλλου η μουσική και ο ρυθμός, τα κινησιολογικά και χορογραφικά δεδομένα είναι τα βασικά για το αισθητικό αποτέλεσμα στοιχεία, ενώ παρουσιάζονται σκηνικά διαβήματα που πλάθονται κυριολεκτικά από το φως. [...]

Μπορεί τον 19ο αιώνα οι τεχνίτες του θεάτρου, τέλειοι επαγγελματίες στους τομείς τους, να παρέδιδαν συναινετικά την πρωτοκαθεδρία σε ένα πρόσωπο με την επωνυμία σκηνοθέτης. Τώρα όμως φαίνεται να επανακάμπτουν, διεκδικώντας από τη σκηνική δημιουργία το μερίδιο που τους ανήκει».

Ελένη Βαροπούλου, Το ζωντανό θέατρο, δοκίμιο για τη σύγχρονη σκηνή, [To Βήμα](#), 20/12/1998

Ασκήσεις

1. Να σχολιάσετε τη γλώσσα και το ύφος, παραπέμποντας σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου.
2. Ποιο είναι το βασικό ερώτημα που θέτει η Ελένη Βαροπούλου και ποια απάντηση δίνει;
3. Ένα από τα χαρακτηριστικά του κειμένου είναι το σύνθετο ύφος και το ειδικό λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί η Βαροπούλου. Προσπαθήστε να αποδώσετε γραπτά το νόημα του κειμένου σε μία παράγραφο, χρησιμοποιώντας απλούστερο ύφος και λεξιλόγιο.
4. Οι λέξεις *σφραγίζω, υπαγορεύω, εξισορροπώ, αιωρούμαι, λυκόφως* χρησιμοποιούνται στο κείμενο με τη μεταφορική σημασία τους. Αναζητήστε στο λεξικό τόσο την κυριολεκτική όσο και τη μεταφορική σημασία των λέξεων και προσπαθήστε να τις αντικαταστήσετε στο κείμενο με άλλες συνώνυμες λέξεις ή εκφράσεις, βλ. και [Γλωσσικές ασκήσεις. Α΄ Από τις σημασίες των λέξεων. 1. Συνώνυμα σ.11.](#)
5. Να σχολιάσετε το νόημα των λέξεων *σύνθεση και σύμπραξη* στην παρακάτω φράση του κειμένου: *Οι επιμέρους τέχνες — μουσική, σκηνογραφία, χορογραφία, υποκριτική, κίνηση, φωτισμοί — όσες συμμετείχαν στη σκηνική σύνθεση ή στη σύμπραξη των τεχνών...* Παρατηρείτε κάποια διαφορά; Να αναζητήσετε στο λεξικό κάποια παραδείγματα για τη χρήση των δύο λέξεων και μετά να δημιουργήσετε ανάλογα δικά σας.
6. Να αναζητήσετε στο λεξικό τη σημασία των λέξεων *συναινετικά, πρωτοκαθεδρία, επανακάμπτουν* και να προσπαθήσετε να τις αντικαταστήσετε με άλλες συνώνυμες λέξεις ή φράσεις στο παρακάτω απόσπασμα:
Μπορεί τον 19ο αιώνα οι τεχνίτες του θεάτρου, τέλειοι επαγγελματίες στους τομείς τους, να παρέδιδαν συναινετικά την πρωτοκαθεδρία σε ένα πρόσωπο με την επωνυμία σκηνοθέτης. Τώρα όμως φαίνεται να επανακάμπτουν, διεκδικώντας από τη σκηνική δημιουργία το μερίδιο που τους ανήκει.
Βλ. και [Γλωσσικές ασκήσεις. Α΄ Από τις σημασίες των λέξεων. 1. Συνώνυμα σ. 11.](#)

7. Η αμφισβήτηση της απόλυτης εξουσίας του σκηνοθέτη έχει προχωρήσει στις μέρες μας και δημιουργούνται συνεχώς καινούριες θεατρικές ομάδες, επαγγελματικές ή ερασιτεχνικές, στις οποίες τα μέλη έχουν ισότιμη συμμετοχή σε όλες τις φάσεις της δουλειάς και η σκηνοθεσία αποτελεί προϊόν συλλογικής δημιουργίας. Να συζητήσετε το θέμα, λαμβάνοντας υπόψη την ενδεχόμενη εμπειρία σας από συμμετοχή σε θεατρική ομάδα, καθώς και τα παρακάτω ερωτήματα:

- Τι πλεονεκτήματα ή και μειονεκτήματα μπορεί να παρουσιάζει ένα τέτοιο μοντέλο θεατρικής δουλειάς; Ποιες δυσκολίες μπορεί, ενδεχομένως, να παρουσιαστούν;
- Είναι κατάλληλο για μια σχολική θεατρική ομάδα; Αν ναι, για ποιους λόγους και με ποιες προϋποθέσεις; Αν όχι, γιατί;

8. Εργαστείτε σε ομάδες, προκειμένου

να εφαρμόσετε αυτά που προτείνει

ο Γιάννης Βαρβέρης, στο

παρακάτω απόσπασμα, για την ανάγνωση ενός θεατρικού κειμένου. Διαβάστε προσεκτικά ένα θεατρικό κείμενο που θα επιλέξετε — θα μπορούσε για πρακτικούς λόγους να είναι ένα μονόπρακτο — και «μεταμορφωθείτε» σε σκηνοθέτες που θα το ερμηνεύσουν, φράση με φράση, σε σκηνογράφους που θα φανταστούν τα σκηνικά και τα κουστούμια, σε μουσικούς που θα προτείνουν τη μουσική, σε ηθοποιούς που θα αναλάβουν τη θεατρική ανάγνωση. Καταγράψτε όλες τις προτάσεις σας και παρουσιάστε τη δουλειά σας στην ολομέλεια. Εξυπακούεται ότι όσες ομάδες θέλουν μπορούν να προχωρήσουν πέρα από τις προτάσεις και στη δημιουργία παράστασης.

Γιάννης Βαρβέρης

Άλλωστε αυτή είναι και η μέγιστη διαφορά του να διαβάζεις θέατρο και του να διαβάζεις αφηγηματική πεζογραφία. Στην αφηγηματική πεζογραφία το κενό, που παρέχουν αντίστοιχα στο στεγνό θεατρικό κείμενο οι θεατρικοί συντελεστές, σου το αναπληρώνει ο ίδιος ο πεζογράφος. Είναι παρών με τα τεχνάσματά του, σκηνοθετεί (τρόπος του λέγειν) με τις παραλείψεις του, σκηνογραφεί (πάλι τρόπος του λέγειν) με τις περιγραφές του, ερμηνεύει, τέλος, με τη διαγραφή των χαρακτήρων. Αντίθετα, κατά την ιδιωτική ανάγνωση ενός θεατρικού έργου, και μόνο η στοιχειώδης πρόσληψή του απαιτεί από μέρους μας να μεταμορφωθούμε σ'ένα είδος πρόχειρου σκηνοθέτη, σκηνογράφου, να μετατοπιστούμε στις θέσεις των ρόλων, να

Πολύτροπη Γλώσσα - <http://politropi.greek-language.gr/>

διακριβώνουμε σε κάθε νέα σκηνή, αν όχι σε κάθε φράση, τους καινούργιους συσχετισμούς που διαμορφώνονται μεταξύ των στοιχείων του έργου στην εξελικτική τους πορεία.

*Γιάννης Βαρβέρης, Πλατεία Θεάτρου, Περίπατοι σε πρόσωπα και απρόσωπα της Σκηνής
(διασκευή)*